

I. ARTYKUŁY I ROZPRAWY

ROCZNIK PRZEMYSKI t. 55

HISTORIA z.1 (22) 2019

VITALIY NAGIRNYI (*Kraków*)

orcid.org/0000-0003-4360-7729

„ПРИДОША КЪ СТОПОЛКУ ... ЛАШЬКО”: POLAK (?) NA SŁUŻBIE W KSIĘCIA KIJOWSKIEGO ŚWIĘTOPEŁKA

Abstract

„ПРИДОША КЪ СТОПОЛКУ ... ЛАШЬКО”:

A POLE IN SERVICE WITH GRAND PRINCE SVIATOPOLK OF KYIV

The paper discusses the ethnicity of a man called “ЛАШЬКО”, staying in service with Sviatopolk, the Prince of Turov and Kyiv, in the middle of the second decade of the 11th century. Based on the comparative analysis of the names occurring in Rus’ in the 11th-13th centuries, formed through the anthropomorphization of ethnonyms, a hypothesis has been put forward that the name “ЛАШЬКО” might indicate ethnic Polish origin of its bearer. He must have arrived in Rus’ with the daughter of Polish king Boleslaw I the Brave, gone to serve with Sviatopolk and joined up with the circle of Vyshhorod near Kyiv. It is not possible to track his later fate because of the condition of the sources.

Keywords: Lashko (“ЛАШЬКО”), Sviatopolk, Boleslav the Brave, Rus’, Poland

Słowa kluczowe: Laszko („ЛАШЬКО”), Świętopełk, Bolesław Chrobry, Ruś, Polska

Kontakty rusko-polskie w X–XIII wieku we wszystkich swoich odmianach (polityczne, dynastyczne, militarne, handlowe, kulturalne etc.) odznaczały się wielką intensywnością i od lat zwracają uwagę historyków. Podkreślić jednak należy, że w historiografii „uprzywilejowanymi” problemami badawczymi stały się przede wszystkim relacje rusko-polskie na poziomie

dynastii rządzących¹. Znacznym zainteresowaniem cieszą się także militaria² i konflikty wojskowe³. Natomiast kontakty rusko-polskie na poziomie innych warstw społecznych w wymienionym okresie nie wzbudzały większego zainteresowania badaczy. Dopiero w ostatnich latach pojawiły się osobne studia, podejmujące kwestie przebywania Rusinów w Polsce⁴ oraz roli ruskich i polskich elit w stosunkach politycznych Rurykowiczów z Piastami w XIII

¹ Ograniczę się tutaj tylko do wymieniania najważniejszych prac: И. Линниченко, *Взаимные отношения Руси и Польши до половины XIV столетия*, ч. 1: *Русь и Польша до конца XII века*, Киев 1884; В. Włodarski, *Polska i Ruś: 1194–1340*, Warszawa 1966; А. Б. Головкин, *Древняя Русь и Польша в политических взаимоотношениях X – первой трети XIII вв.*, Киев 1988. Zob. także: В. Нагірний, *Проблеми історії галицько-волинських земель X–XIV століть у висвітленні польської історіографії міжвоєнного періоду (1918–1939)*, [w:] *Княжа доба*, т. 3, Львів, 2010, s. 331–362. Osobno warto wspomnieć o pracach, w których podejmowano kwestie rusko-polskich mariaży dynastycznych, przede wszystkim najnowsze: Л. Войтович, *Княжа доба на Русі: портрети еліти*, Біла Церква 2006; D. Dąbrowski, *Genealogia Mściśławowiczów. Pierwsze pokolenia (do początku XIV w.)*, Kraków 2008; Д. Домбровський, *Генеалогія Мстиславичей: Первые поколения (до начала XIV в.)*, пер. и вступ. слово к рус. изд. К. Ю. Ерусалимского и О. А. Остапчук, Санкт-Петербург 2015; M. Voloshchuk, *Ruthenian-Polish matrimonial relations in the context of the inter-dynastic policy of the house of Rurik in the 11th–14th centuries: selective statistical data*, „Codrul Cosminului”, vol. 25, 2019, nr 1, s. 95–126.

² Zob. np.: R. Liwoch, *Importy staroruskie w Polsce. Przykłady ze zbiorów dawnych Muzeum Archeologicznego w Krakowie*, [w:] *Міста Давньої Русі*, ред. П. П. Толочко і ін., Київ 2014, s. 415–423; idem, *Militaria jako ślady kontaktów między Wschodem a Zachodem Europy w średniowieczu*, [w:] *Rus' and Countries of the Latin Culture (10th–16th c.)*, Publication from the 6th International Scientific Conference, Krakow, 26th–28th December, 2015, ed. V. Nagirnyy, Krakow 2016, s. 95–110.

³ Zob. np.: N. Mika, *Najazd polsko-ruski na ziemię opawską w 1253 r.*, [w:] *Opawa. Sbornik k dějinám města*, t. 3, Opava 2003, s. 5–11; В. Петегрич, *Битва під Ярославом 1245 року: археологічний коментар до літописної розповіді*, [w:] *Прзemyśl i ziemia przemyśka w strefie wpływu ruskich*, ред. V. Nagirnyy, T. Pudlocki, Kraków 2013, s. 113–124; А. Федорук, *Ярославська битва 1245 року: реконструкція вирішального зіткнення у боротьбі за „галицьку спадщину”*, [w:] *Прзemyśl i ziemia przemyśka*, s. 125–144.

⁴ Zob. np.: М. Волошук, *Rutheni in Polonia XI–XIII вв.: краткие очерки проблемы*, [w:] *Rurikids in dynastic relations: politics, customs, culture, religion (10th–16th c.)*. Publication after 4th International Conference, Mogilno, 14th–16th November, 2013, ed. V. Nagirnyy, Krakow 2014, s. 143–153; М. Волошук, *Княгиня Грифіна Ростиславівна, її польський шлюб та ймовірне руське оточення двору*, [w:] *Галичина: науковий і культурно-просвітний краєзнавчий часопис*, вип. 28, Івано-Франківськ 2016, s. 12–19; М. Волошук, *W kwestii obecności Rusinów na dworze księżnej Grzymisławy – wdowy (1227–1258) po księciu krakowsko-sandomierskim Leszku Białym*, [w:] *Tractu temporis. Ludzie – regiony – fakty. Księga jubileuszowa dedykowana Dr. hab. Prof. UL Tadeuszowi Nowakowi*, ред. T. Grabarczyk, A. Kowalska-Pietrzak, Łódź–Wieluń 2017, s. 25–65; М. Волошук, *Єпископ Кракова Procopius de Russia (1292/93–1295 pp.)*. Умовна етнічність та генеалогічна належність, [w:] *Polska, Ruś i Węgry: X–XIV wiek*, ред. D. Dąbrowski, A. Jusupović, T. Maresz, Kraków 2018, s. 99–129; М. Волошук, *До питання присутності русинів при дворі княгині Атафії Святославівни (між 1207/1209–1247/1248) – дружини мазовецького князя Конрада*, [w:] *Inter Regnum et Ducatum. Studia ofiarowane Profesorowi Janowi Tęgowskiemu w siedemdziesiątą rocznicę urodzin*, ред. P. Guzowski, M. Liedke, K. Boroda, Białystok 2018, s. 633–657; М. Волошук, *Католицькі єпископи з династії Рюриковичів у XII–XIV століттях*, [w:] *Religions and beliefs of Rus' (9th–16th centuries)*. Publication from the 8th International Scientific Conference, Lviv, 5th–8th November, 2017, ed. V. Nagirnyy, Krakow 2018, s. 291–302; M. Voloshchuk, *Ruthenian court of the Rurik dynasty princess in the lands of the Piast dynasty of the 11th century: the attempt of the searching and reconstruction*, „Journal of Vasyli' Stefanyk PreCarpathian National University”, vol. 5, 2018, nr 1, s. 35–45.

wieku⁵. Z kolei problem przebywania na ziemiach ruskich „Lachów”, nie należących do dynastii Piastów, do dnia dzisiejszego pozostaje *terra incognita*⁶.

Wydawałoby się, że tak słabe zainteresowanie historyków przebywaniem na Rusi osób wywodzących się z ziem polskich w pierwszych wiekach istnienia państw Rurykowiczów i Piastów, można by wytłumaczyć całkowitym milczeniem źródeł na ten temat. Jednakże, mimo rzeczywistej szczupłości źródeł, zawarte w nich informacje pozwalają wyłonić niektóre takie postaci. W niniejszym tekście przyjrę się bliżej najwcześniejszemu z takich przykładów – osobie o imieniu Laszko (rus.: „Лашько”), działającej na Rusi w drugim dziesięcioleciu XI wieku. Jestem całkowicie świadom tego, że utożsamianie wymienionego Laszko z osobą polskiego pochodzenia ma charakter hipotezy. Wydaje się jednak, że są przesłanki dla takiego przypuszczenia.

Laszko pojawia się w źródłach ruskich tylko jeden raz. Występuje we wszystkich redakcjach *Powieści minionych lat* pod rokiem 6523 (1015)⁷ oraz w *Anonimowej Opowieści o męczeństwie i cudach Borysa i Gleba*⁸. Odnotowany w związku z opisem zabójstwa Borysa, syna wielkiego księcia kijowskiego Włodzimierza Światosławowicza. Według autorów ruskich, bezpośredni udział w tej zbrodni miał wziąć i Laszko: „...вканыни же оубицици [Borysa – V. N.] придоша къ Сѣополку . аки хвалу имуще безаконьници . суть же имена симь законопресту(престу)пникомь . Путьша Талець Єловичь . Лашько ...”⁹.

⁵ Zob. np.: M. Bartnicki, *Elita księstwa krakowsko-sandomierskiego wobec stosunków z księstwami ruskimi w XIII w.*, [w:] *Соціум*, вип. 7, Київ 2007, s. 9–25; A. Jusupović, *Udział elit Polski i Rusi w zawieraniu umów międzynarodowych w pierwszej połowie XIII wieku*, [w:] *Polska, Ruś i Węgry: X–XIV wiek*, red. D. Dąbrowski, A. Jusupović, T. Maresz, Kraków 2018, s. 5–88.

⁶ Potrzebę badań nad przebywaniem Polaków na Rusi sygnalizowałem już niejednokrotnie. Zob. np.: W. Nagirnyj, *Polityka zagraniczna księstw ziem halickiej i wołyńskiej w latach 1198 (1199)–1264*, Kraków 2011, s. 223; В. Нагирный, *Поляки на Руси в XI–XII веках: перспективы использования русских летописей для изучения проблемы*, [w:] *Актуальные проблемы источниковедения: материалы V Международной научно-практической конференции к 110-летию Витебской ученой архивной комиссии, Витебск, 25–27 апреля 2019 г.*, редкол. А. Н. Дулов и М. Ф. Румянцева (отв. ред.) и др., Витебск 2019, s. 136–139. Zob. też: *Debate I. Ruthenians in Poland and Poles in Rus' in the 11th–13th centuries*, [w:] *Rus' and Poland (10th–14th centuries). Publication from the 9th International Scientific Conference, Przemyśl, December 5th–8th, 2018*, ed. V. Nagirnyy, T. Pudłocki, Kraków 2019, s. 359–371.

⁷ *Ипатьевская летопись*, [w:] *Полное собрание русских летописей* (dalej: ПСРЛ), т. 2, Санкт-Петербург 1908, kol. 121; *Лаврентьевская летопись*, [w:] ПСРЛ, т. 1, Ленинград 1926–1928, s. 135; *Новгородская первая летопись старшего и младшего изводов*, [w:] ПСРЛ, т. 3, Москва 2000, s. 172, 556; *Радзивилловская летопись*, [w:] ПСРЛ, т. 38, Ленинград 1989, s. 59.

⁸ *Сказание о Борисе и Глебе*, подг. текста, пер. и комм. Л. А. Дмитриева, [w:] *Библиотека литературы Древней Руси*, под ред. Д. С. Лихачева, Л. А. Дмитриева, А. А. Алексеева, Н. В. Поньрко, т. 1: *XI–XII века*, Санкт-Петербург 1997 [<http://lib2.pushkinskiydom.ru/tabid-4871>, dostęp: 01.03.2019].

⁹ *Ипатьевская летопись*, kol. 121. „Przekłęci zaś ci zabójcy przyszli do Świętopełka jakby chwałą okryci, bezbożnicy. Imiona zaś tych zbrodniarzy są: Putsza i Talce, Jałowit, Laszko...”. Tłumaczenie za: *Powieść minionych lat. Najstarsza kronika kijowska*, przeł. i oprac. F. Sielicki, Wrocław 2005, s. 120.

Interpretacja powyższego fragmentu *Powieści minionych lat* nastrocza spore trudności. Idąc za myślą latopisarza, należałoby uważać, że Laszko przebywał na służbie u nowego księcia kijowskiego Świętopełka i, działając na jego polecenie, wspólnie z bojarami wyszogrodskimi Putszą, Talcem i Jełowiczem, dokonał zabójstwa Borysa Włodzimierzowicza. Nowsze badania pokazują jednak, że Borysa zamordowali Waregowie (częściowo to potwierdza i sama *Powieść*¹⁰), a inicjatorem mordu był nie Świętopełk, lecz Jarosław Włodzimierzowicz¹¹. Argumenty zwolenników takiego traktowania przebiegu wydarzeń trafiają do przekonania, co raczej nie pozwala zaliczać Laszko do grona zabójców Borysa.

Z innej strony, nie ma podstaw odrzucać samego faktu istnienia Laszko, jak i jego przynależności do otoczenia Świętopełka. Być może Laszko był związany z podkijowskim Wyszogrodem lub mieszkał w nim¹², o czym może świadczyć wymienienie go u boku Putszy, Talca i Jełowicza, znanych bojarów (?) wyszogrodzkich, a także cały, kontekst w którym został odnotowany w latopisie¹³.

Poświadczony okres działalności Laszko na Rusi przypada na jeden, latopisarSKI 6523 (1015) rok. Po tym roku źródła więcej o nim nie wspominają.

Informacja o Laszko jest zatem bardzo szczupła. Nie pozwala jednoznacznie mówić o jego pochodzeniu etnicznym¹⁴, ani stwierdzić, czy latopisarz wskazał imię czy przezwisko omawianej osoby. Wydaje się jednak, że było to imię po-

¹⁰ *Ипатьевская летопись*, kol. 120.

¹¹ Н. Н. Ильин, *Летописная статья 6523 года и ее источник*, Москва 1957; И. Н. Данилевский, *Древняя Русь глазами современников и потомков (IX–XII вв.)*, Москва 1999, s. 346–347. Zob. też.: С. М. Михеев, „Святополкъ съде в Киевъ по отци”: *Усобица 1015–1019 годов в древнерусских и скандинавских источниках*, Москва 2009, s. 195–264. Por.: А. Поппе, *Spúszizna po Włodzimierzu Wielkim. Walka o tron kijowski 1015–1019*, „Kwartalnik Historyczny”, R. 102, 1995, z. 3–4, s. 8, przyp. 19, s. 16–17.

¹² Autorzy indeksu osobowego do wydania *Latopisu hipackiego* z 1908 roku, uważali Laszko za bojara wyszogrodzkiego („Ляшко (Ляшъко), бояр. вишгородський, убивца кн. Бориса Володимировича”). *Ипатьевская летопись*, index, hasło: *Ляшко*. W ślad za nimi: *Літопис Руський*, пер. з давньорус. Л. Є. Махновця, відп. ред. О. В. Мишанич, Київ 1989, index, hasło: Ляшко („бояр. вишгородський Святополка Ярополковича”). Z kolei, w wydaniu *Повесть временных лет*, подг. текста, перевод и комментарии Д. С. Лихачева, Санкт-Петербург 1996, Laszko całkowicie został pominięty (zob. np. s. 471). Informacja latopisarSKa wskazywać może jedynie na powiązania Laszko z Wyszogrodem, ale nie daje podstaw do zaliczania go do warstwy bojarSKiej.

¹³ W literaturze naukowej spotykamy tezę, że po 1013 roku książę kijowski Włodzimierz Światosławowicz zabrał od Świętopełka Turów i osadził go w Wyszogrodzie pod Kijowem, gdzie mógł łatwiej kontrolować skorego do buntu byłego księcia turowskiego. Zob. np.: Л. Войтович, *Княжа доба на Русі: портрети еліти*, Біла Церква 2006, s. 242. Mogło by to wytłumaczyć powiązanie z Wyszogrodem przebywającego na służbie w Świętopełka Laszko.

¹⁴ Wydaje się, że jedyną osobą w dotychczasowej literaturze, która zwróciła uwagę na problem etnicznego pochodzenia Laszko, jest Aleksej Karpow, zob.: А. Ю. Карпов, *Ярослав Мудрый*, Москва 2001, s. 94. Autor jednak ograniczył się tylko do stwierdzenia, że „Ляшко значит «поляк»” („Laszko znaczy «Polak»”), nie zagłębiając się w bardziej szczegółową analizę tego problemu. W innych znanych mi opracowaniach naukowych osobie Laszko nie poświęcono żadnej uwagi, nie mówiąc już o jego pochodzeniu etnicznym. Zob., np.: Н. М. Тупиков, *Словарь древне-русских личных собственных именъ*, Санкт-Петербург 1903, s. 238, hasło: *Ляшко*; М. Wójtowicz, *Словарь древнерусских личных именований XI–XIV веков*, Poznań 2012, s. 82, hasło: *Ляшко*.

wstałe przez antroponimizację etnonima¹⁵ i wywodzące się od wschodniosłowiańskiego określenia Polaków – „Lachowie” („ЛАХОВЪ”)¹⁶.

Nazwa Lachowie występuje już w najstarszym latopisie ruskim – *Powieści minionych lat* – w części wstępnej, opisującej rozsiadlenie się ludów słowiańskich¹⁷. Przy notowaniu wydarzeń z X – początku XII wieku Lachowie i ziemia laska wymienieni zostali co najmniej 49 razy czyli, jak słusznie zauważył Aleksandr Musin, częściej niż Waregowie, którzy położyli początek organizacji państwowej w Europie Wschodniej¹⁸. Tak częste kontakty Rusi z państwem Piastów odzwierciedlać się mogły i w imiennictwie ruskim przez antroponimizację etnonimów „ЛАХ” i „ЛАХОВЪ” oraz pojawienia się imion „ЛАХ” i „ЛАШЬКО”.

Analizując latopisy ruskie niełatwo odróżnić, kiedy ich autorzy, używając określenia „Lach”, mieli na myśli tylko etniczne pochodzenie wspomnianych przez nich osób, a kiedy chodziło o antroponimizację etnonima, tj. o imię. Tym niemniej, źródła podają kilka przykładów funkcjonowania na Rusi imienia Lach („ЛАХ”).

Pierwszy z nich mieści nowogrodzka gramota na korze brzozy nr 1033, powstała w drugiej połowie XII wieku (lata 1160–1190). Jest to krótkie anonimowe rozporządzenie o charakterze gospodarczym. W końcu dokumentu znajduje się zdanie: „А ЛАХ ти знае”¹⁹. Prawdopodobnie „Lach” to imię konkretnej osoby.

Kolejny przykład znajduje się w aktach kancelarii księcia Mściława Mściławowicza, zapisanych na ścianach cerkwi św. Pantelejmona w Haliczu (graffiti nr 375). Odpowiedni fragment w dokumencie brzmi następująco: „...искали ЛАХА вь плотеники...”²⁰. Dokument datowany jest na lata 20. XIII wieku. Zdaniem Aleksieja Gippiusa i Wiaczesława Kornijenko, chodziło w tym wypadku o kon-

¹⁵ T. Skulina, *Starosukie imiennictwo osobowe*, cz. 1, Wrocław–Warszawa–Kraków–Gdańsk 1973, s. 110. W tym miejscu chcę wyrazić serdeczne wyrazy podziękowania dla prof. Tatiany Wilkul z Kijowa, prof. Igora Danilewskiego z Moskwy i prof. Myrosława Wołoszczuka z Iwano-Frankiwska za cenne konsultacje.

¹⁶ Szerzej na ten temat zob.: И. Данилевский, *Образ поляков в древнерусской домонгольской литературе*, [w:] *Rus' and Poland (10th–14th centuries). Publication from the 9th International Scientific Conference, Przemyśl, 5th–8th December, 2018*, ed. V. Nagirnyy, T. Pudłocki, Krakow 2019, s. 157–158.

¹⁷ *Ипатьевская летопись*, kol. 4–5; И. Данилевский, *Образ поляков в древнерусской домонгольской литературе*, s. 157–158.

¹⁸ A. Musin, *Polska Piastów i Ruś Rurykowiczów: nieuniknioność niemożliwych porównań (niektóre uwagi do badań komparatystycznych nad średniowieczną Europą Środkowo-Wschodnią)*, [w:] *Rus' and Poland (10th–14th centuries)*, s. 106.

¹⁹ В. Л. Янин, А. А. Зализняк, А. А. Гиппиус, *Новгородские грамоты на бересте (из раскопок 2001–2014 гг.)*, т. 12, Москва 2015, с. 132–133: „А Lach wie”.

²⁰ В. Корнієнко, *Документи канцелярії галицького князя Мстислава Мстиславовича на стінах церкви св. Пантелеймона*, [w:] *Галич: збірник наукових праць*, вип. 2, за ред. М. Волощука, Івано-Франківськ 2017, s. 89–90В. Корнієнко, *Епіграфіка скаральних пам'яток Галича (XII–XIX ст.)*, Івано-Франківськ 2018, s. 184–186, 281. Por.: А. А. Гиппиус, *Галицькі акти XIII в. из церкви св. Пантелеймона*, [w:] *Письменность Галицко-Вольнского княжества: историко-филологические исследования*, J. Komendová a kol., Olomouc 2016, s. 50–56: „...poszukiwali Lacha do spłacenia (długu)...”

kretną osobę po imieniu Lach²¹. Analiza zachowanej treści dokumentu pozwala zgodzić się z traktowaniem taką tezą.

Jeszcze jeden przykład imienia „Lach” dostarcza gramota na korze brzozonej z Nowogrodu pod nr 615, datowana na lata 1280–1300 i dotycząca odzyskania długu od osoby o imieniu „Rusiło”. Na samym początku gramoty podano imię jej autora, a także adresata: „ПОКЛАНАНИЕ . Ѡ ЛА{ХА}ХА . къ Ѡларевн...”²². Jak widać z cytowanego fragmentu, Lach kierował swoje posłanie do Fłara. W tym przypadku Lach to także własne imię, ponieważ trudno oczekiwać, żeby wystawca dokumentu podpisywał się przezwiskiem lub etnonimem.

Powyższe przykłady pozwalają zatem uważać, że imię „Lach” w XII–XIII wieku na Rusi funkcjonowało. Nie ulega także wątpliwości, że miało ono etniczne podłoże²³.

Czy jednak imiona „Lach” i „Laszko” związane ze sobą i czy są odmianami tego samego imienia? Wydaje się, że tak. Najprawdopodobniej druga forma było zdrobnieniem pierwszej. Potwierdzić takie przypuszczenie mogą nowogrodzka gramota brzozone pod nr 999 i graffiti nr 763 z cerkwi św. Pantelejmona w Haliczu, które dostarczają informacji o występujących zdrobnieniach imienia Lach.

Gramota nr 999 jest obszernym dokumentem o charakterze gospodarczym, dotyczącym sprowadzania zbóż z Torzka do Nowogrodu, datowanym na drugą ćwierć lub połowę XII wieku. Nieznany bliżej Łuka pisał do swojego ojca między innymi o tym, żeby Laszko, powiązany z Tudorem, sprzedał określoną liczbę zboża: „А повели, оти прода Лашьке въ роспоутье, Тудорове Лашьке”²⁴. Powyższy *passus* jest bardzo cenny. Po pierwsze, występuje w nim imię Laszko. Po drugie, autor celowo wymienia Laszko dwa razy, akcentując uwagę na tym, że chodzi o osobę związaną ze znanym i ojcu, i synowi Tudorem. Takie sprecyzowanie, być może, uzasadnione było istnieniem kilku osób o takim samym imieniu. Jest także duże prawdopodobieństwo tego, że Laszko z gramoty nr 1033 i Lach z gramoty nr 1033 to jedna postać²⁵.

Graffiti nr 763 z cerkwi św. Pantelejmona datowane jest na okres od połowy drugiego do połowy trzeciego dziesięciolecia XIII wieku. Jest bardzo uszkodzone, ale z zachowanego fragmentu wynika, że dotyczy spraw majątkowych. Z napisu dowiedzieć się można, że nieznaną bliżej osobą odmówiła wypłaty „Лашце[ви]

²¹ А. А. Гиппиус, *Галицкие акты XIII в.*, s. 53–54; В. Корнієнко, *Документи канцелярії галицького князя*, s. 90; В. Корнієнко, *Епіграфіка скаральних пам'яток Галича*, s. 186.

²² *Древнерусские берестяные грамоты*, <http://gramoty.ru/birchbark/document/show/novgorod/615/> [dostęp: 27.06.2019]: „Posłanie od Lacha do Fłara”.

²³ А. А. Гиппиус, *Галицкие акты XIII в.*, s. 62–63; *Вторая лекция академика А. А. Зализняка о грамотах из раскопок 2010 г., 6 октября*, <https://mitrius.livejournal.com/802324.html> [dostęp: 28.06.2019].

²⁴ В. Л. Янин, А. А. Зализняк, А. А. Гиппиус, *Новгородские грамоты на бересте*, s. 97–98: „Przekaż, żeby Laszko sprzedał w *rasputicu* (gdzie drogi rozmiękną od deszczów – *V. N.*), Tudorow Laszko”.

²⁵ Zob. komentarz do gramoty nr 999: *ibidem*, s. 99.

Старинцев[и]”²⁶. Zdaniem W. Kornijeno, cechy paleograficzne graffiti 375 i 763, a także bliski czas ich powstania pozwalają uważać, że oba teksty są fragmentami jednej sprawy sądowej, a wzmiankowani w nich Lach i Lachiec to jedna osoba²⁷.

Powyższy przykłady pozwalają uważać, że imię Laszko mogło być odmianą imienia Lach, opartej na zdrobnieniu tego ostatniego²⁸.

Zdrobnienie imion na Rusi w XI–XIII wieku wcale nie było rzadkim zjawiskiem. Źródła ruskie mieszczą liczne przykłady takich zdrobnień dotyczących zarówno imion przedstawicieli dynastii rządzącej, jak i niższych warstw społecznych. Wśród najczęstszych z nich są: Wasylko (=Wasył), występujące u co najmniej 12 książąt²⁹ i 2 bojarów³⁰ oraz Iwanko (=Iwan) – u 2 książąt³¹ i co najmniej 14 bojarów³². Także często stosowano zdrobnienie Michałko (=Michaił) – u 1 księcia³³ i co najmniej 3 bojarów³⁴. Pojedynczo występują także: Fedorko

²⁶ В. Корнієнко, *Документи канцелярії галицького князя*, s. 95–96; В. Корнієнко, *Епіграфіка скаральних пам'яток Галича*, s. 280. „Lachcewi Staryncewi”..

²⁷ В. Корнієнко, *Епіграфіка скаральних пам'яток Галича*, s. 281.

²⁸ Por.: *Вторая лекция академика А. А. Зализняка*.

²⁹ Przykłady występowania imienia Wasylko zostały wymienione w: D. Dąbrowski, *Rodowód Romanowiczów, książąt halicko-wołyńskich*, Poznań–Wrocław 2002, s. 78 i przyp. 291. Zob. też *Kronika halicko-wołyńska (Kronika Romanowiczów)*, wyd., wstępem i przyp. opatrz. D. Dąbrowski, A. Jusupović przy współpracy I. Juriewej, A. Majorowa i T. Wiłkuł, Kraków–Warszawa 2017, s. 509, 511, 514, 516, 522.

³⁰ *Ипатьевская летопись*, kol. 732: „Василко Гаврилович” (Wasyłko Gawryłowicz, wojewoda Daniela Romanocziwa), kol. 889: „Василко Белжанин” (Wasyłko Bełżanin, wojewoda Lwa Daniłowicza). Por.: *Kronika halicko-wołyńska*, s. 227, 229, 516, 521. D. Dąbrowski i A. Jusupović wyróżniają jeszcze Wasyłka, wojewodę Włodzimierza Wsylkowicza. Ibidem, s. 684.

³¹ *Ипатьевская летопись*, kol. 332: „снѣ своего Иванка” (Iwanko Juriewicz, książę kurski); kol. 338: „Иванко Берладникъ” (Iwan Rościsławowicz „Berladnik”).

³² *Ипатьевская летопись*, kol. 257: „Иванка . Захарьича” (Iwan Zacharycz, wojewoda księcia kijowskiego Świętopełka Izjasławowicza, ta sama postać [w:] *Лаврентьевская летопись*, s. 281); kol. 293: „Иванко Вачьславъ” (Iwanko, tysięcznik turowski, urzędnik Wiaczesława Włodzimierzowicza, ta sama postać [w:] *Лаврентьевская летопись*, s. 298); kol. 338: „Иванка” (Iwanko Ruczecznik, bojar smoleński); kol. 544: „Иванка Творимирича” (Iwanko Tworymurycz, wojewoda Mścisława Izjasławowicza); kol. 531: „Иванкови Фроловичю” (Iwanko Florowicz, urzędnik Rościsława Mścisławowicza); kol. 728: „Станиславичъ Иванко” (Iwanko Stanisławowicz, urzędnik Daniela Romanowicza); *Лаврентьевская летопись*, s. 522: „Иванко посадникъ Новоторжскы” (Iwanko, posadnik w Nowym Torżku, ta sama postać [w:] *Новгородская первая летопись*, s. 76, 288); *Новгородская первая летопись*, s. 23, 208, 445, 472: „Иванку Павловицу” (Iwanko Pawłowicz, posadnik nowogrodzki); s. 34–35, 222–223, 472: „Иванку Захарииницу” (Iwanko Zacharowicz, posadnik nowogrodzki); s. 57, 257: „Иванька Прибышница” (Iwanko Pribyszynica, rzemieślnik nowogrodzki); s. 60, 64–66, 68, 262, 268–269, 271, 472: „Иванько Дмитровицъ” (Iwanko Dmitrowicz, posadnik nowogrodzki); s. 64, 69, 276: „Иванка Тимошкиница” (Iwanko Timoszkynica, mieszczanin nowogrodzki); s. 68, 275: „Иванка Тудорковица” (Iwanko Tudorkowic, mieszczanina nowogrodzki); s. 493: „Иванка Чюдиновичя” (Iwanko Czudyłowicz, bojar czernichowski).

³³ Zob. np. *Ипатьевская летопись*, kol. 539 i nn.: „Михалко”; *Лаврентьевская летопись*, s. 359–361 i nn.: „Михалко” (Michałko Juriewicz).

³⁴ *Ипатьевская летопись*, kol. 642: „Михалко Гюрговичъ” (Michałko Juriewicz, bojar nowogrodzko-siewierski); kol. 691: „Михалко” (Michałko, tysięcznik smoleński); kol. 733: „Михалка Гльбовича” (Michałko Glebowicz, zwany Skuła, wojewoda Mścisława Mścisławowicza).

(=Fedor)³⁵, Hawryłko (=Hawryło)³⁶, Kosnatko/Kstiażko (=Konstantyn)³⁷, Radko/Rad'ko (=Irodion?, Radozlaus?)³⁸, Ratysławko (=Ratysław)³⁹, Wołodymyrko (=Wołodymyr)⁴⁰, Wsiewołodko (=Wsiewołod)⁴¹. Do ewentualnych zdrobnień zaliczyć można i imię Wariażko⁴². Powyższe przykłady mogą być dodatkowym świadectwem tego, że Laszko to zdrobniona forma imienia Lach.

Wróćę jeszcze raz do możliwego etnicznego podłoża imion Lach i Laszko. Badacze specjalizujący się w antroponomastyce wyróżniają osobną grupę imion i przezwisk, wskazujących na pochodzenie lub miejsce zamieszkania ich nosicieli⁴³. Na Rusi również to zjawisko miało miejsce. W latopisach często wymieniane są imiona, oparte na antroponimizacji etnonimów i wskazujące na przynależność etniczną ich nosicieli. Czasami latopisarze, poza podaniem imienia, celowo podkreślali obce pochodzenie osoby, jak to miało miejsce przy wspomnieniu sługi Borysa Włodzimierzowicza („втрокъ . съ родомъ Оугринъ . именемъ Гевргии”⁴⁴), koniuszego księcia kijowskiego Świętopełka Izjasławowicza pod 6605 (1097) rokiem („Торчин”, „Гърчинъ именемъ Береньди . ввчюхъ Стѣполчъ”⁴⁵), Władysława Lacha, wojewodę książąt kijowskich Rościsława Mścisławowicza, Mścisława Izjasławowicza i księcia wyszogrodzkiego Dawida Rościsławowicza pod rokiem [6675 (1167)] („и посла Ростиславъ . Володисла(ва) ЛАха с вои”⁴⁶) i rokiem [6680 (1172)] („и посла

³⁵ Ibidem, kol. 903, 904: „Федорцю”, „Давыдовича . Фодорка” (Fedor Dawidowicz, urzędnik Włodzimierza Wasylkowicza).

³⁶ Ibidem, kol. 539: „ѡ Гаврилкова . ѡ Иславича” (Hawryłko Isławicz, mieszczanin kijowski).

³⁷ Ibidem, kol. 328: „Кснаткови”, „Къстажка” (Kosniatko, bojar czernichowski).

³⁸ Ibidem, kol. 198: „Радко”; *Лаврентьевская летопись*, s. 206: „Радько” (Radko, otrok Jaropółka Izjasławowicza). Warto zastanowić się, czy wspomniany Radko nie przybył na Ruś z Polski razem z Jaropółkiem w 1087 r. Informacja *Powieści minionych lat* przynajmniej nie przeczy takiemu przypuszczeniu. Być może Radko to zdrobniona wersja imienia Radozlaus (Radosław).

³⁹ *Ипатьевская летопись*, kol. 877: „Ратиславко” (Ratysławko, bojar łucki).

⁴⁰ Ibidem, kol. 304, 308, 313–317 i in.

⁴¹ Ibidem, kol. 292: „Всеволодко” (Wsiewołod z Gródka).

⁴² Ibidem, kol. 66; *Лаврентьевская летопись*, s. 78.

⁴³ T. Skulina, *Starosukie imiennictwo osobowe*, cz. 1, s. 110; T. Skulina, *Funkcje przezwiska w systemie antroponimicznym*, [w:] T. Skulina, *Z przeszłości imion i nazwisk oraz dawnych form polskich*, wstęp i dobór tekstów K. Zierhoffer, Poznań 2008, s. 86.

⁴⁴ *Ипатьевская летопись*, kol. 120; *Лаврентьевская летопись*, s. 134: „Był ten pacholek rodem Węgrzyn, imieniem Jerzy”. Tłumaczenie za: *Powieść minionych lat*, s. 120.

⁴⁵ *Ипатьевская летопись*, kol. 234, 235. „Торczyn”, „Торczyn, imieniem Berendy, owczarz Światopełkowy”. Tłumaczenie za: *Powieść minionych lat*, s. 233. Przy pierwszym wzmiankowaniu latopisiec użył ogólnego określenia „Торчин”, przy kolejnym natomiast wyraźnie sprecyzował, „że Торчин” to imię. Chodziło tutaj o koniuszego księcia Świętopełka, który oślepił księcia trembo-welskiego Wasylka. Warto zwrócić uwagę na bardzo ciekawe zjawisko, występujące w latopisach ruskich, mianowicie na fakt, że często głównymi sprawcami zbrodni występują osoby obcego pochodzenia – Waregowie, Lachowie, Torcy etc. Problem ten zdecydowanie zasługuje na osobne badania.

⁴⁶ Ibidem, kol. 526. „I posłał Rościsław Władysława Lacha z wojami”. Tłumaczenie za: *Latopis kijowski. 1159–1198*, przeł. i oprac. E. Goranin, Wrocław 1988, s. 170.

Володислава ЛАХА с Половци⁴⁷) czy służącego u księcia włodzimierskiego Daniela Romanowicza Aktaja (pod 6751(1243) rokiem: „Половчинъ его . именемъ Актай⁴⁸). Często jednak, przy wzmiankowaniu takich osób, latopisarze podawali tylko samo imię. Tak, pod 6488 (980) rokiem spotykamy w *Powieści lat minionych* Wariażko („Варажько”) na służbie u księcia Jaropełka⁴⁹; pod 6523 (1015) rokiem – informacje o Torczynie, zabójcy Gleba Włodzimierzowicza („поваръ ... именемъ Торчинъ⁵⁰); pod rokiem 6580 (1072) – o Czudynie, namiestniku w Wyszogrodzie („бѣ бо тогда держа Вышегородъ Чюдинъ⁵¹); pod 6608 (1100) rokiem widzimy znanego Torczyna („Торчин”) na służbie w książąt czernichowskich Olega i Dawida Światosławowiczów⁵², pod 6614 (1106) rokiem – wojewodę (?) Chazaryna („Козарин”) na służbie u Świętopełka Izjasławowicza⁵³, a pod rokiem 6797 (1289) – wojewodę Czudyna („Чюдина воеводу”) u księcia wołyńskiego Mściśława Daniłowicza⁵⁴. Wymienić tu można także Judka („юдка”), odnotowanego w zapisie kancelaryjnym na ścianach cerkwi św. Pantelejmona w Haliczu na przełomie XII i XIII wieku⁵⁵. Wymienione wyżej przykłady dodatkowo świadczą mogą na rzecz tego, że imię „Лашько”, zarówno jak i „Лях”, wskazuje na etniczne, a konkretnie polskie, pochodzenie jego nosiciela.

Kiedy i jak w takim razie Laszko mógł trafić na Ruś? Odpowiedz na to pytanie kryć się może w polsko-ruskich relacjach o ostatnich latach panowania Włodzimierza Światosławowicza. Wiadomo, że ok. 1013 roku doszło do małżeństwa jego starszego syna (według innej wersji, syna Jaropełka Światosławowicza),

⁴⁷ *Ипатьевская летопись*, kol. 549. „I posłał Władysława Lacha z Połowcami”. Tłumaczenie za: *Latopis kijowski. 1159–1198*, s. 170. Jeszcze raz Władysław wymieniony tylko po imieniu, zob.: *Ипатьевская летопись*, kol. 532–533 (6677 (1169) rok).

⁴⁸ *Ипатьевская летопись*, kol. 794; *Kronika halicko-wołyńska (Kronika Romanowiczów)*, s. 257. „Połowczyn jego imieniem Aktaj”.

⁴⁹ *Ипатьевская летопись*, kol. 66; *Лаврентьевская летопись*, s. 78. Zdaniem T. Skuliny, mogło to być zarówno imię wywodzące się od etnonima „Варлг” lub też przydomek, zob.: T. Skulina, *Starosukie imiennictwo osobowe*, cz. 2, Wrocław–Warszawa–Kraków–Gdańsk 1974, s. 63.

⁵⁰ *Ипатьевская летопись*, kol. 123. „Kucharz... imieniem Torczyn”. Tłumaczenie za: *Powieść minionych lat*, s. 121. Wydawca *Powieści lat minionych*, Dmitrij Lichaczow uważał, że „Torczynem kucharz Gleba nazwany, prawdopodobnie, ze względu na jego pochodzenie etniczne”, zob.: *Повесть временных лет*, podg. текста, перевод и комментарии Д. С. Лихачева, Санкт-Петербург 1996, s. 472. Por.: T. Skulina, *Starosukie imiennictwo osobowe*, cz. 1, s. 110.

⁵¹ *Ипатьевская летопись*, kol. 172; *Лаврентьевская летопись*, s. 182: „A dzierzył był wtedy Wyszogród Czudin”. Tłumaczenie za: *Powieść minionych lat*, s. 161.

⁵² *Ипатьевская летопись*, kol. 249. Ci, którzy ułożyli indeks uważali, że pełnił funkcję posła.

⁵³ *Ibidem*, kol. 257; *Лаврентьевская летопись*, s. 281. Zdaniem T. Skuliny, imię „Kozaryn” wyraźnie wskazuje na jego etniczne pochodzenie, zob.: T. Skulina, *Starosukie imiennictwo osobowe*, cz. 2, s. 44.

⁵⁴ *Ипатьевская летопись*, kol. 933; *Kronika halicko-wołyńska*, s. 622, 646.

⁵⁵ В. Слободян, А. Гусак, *Образок з життя на зламї XII–XIII ст. зі стін храму святого Пантелеймона поблизу Галича*, [w:] *Галич: збірник наукових праць*, вип. 2, за ред. М. Волощука, Івано-Франківськ 2017, s. 109. „Юдка” pochodzi od staroruskiego „юдей”, którym określano osób żydowskiej narodowości.

Świętopełka z nieznaną z imienia córką Bolesława Chrobrego⁵⁶. Poza wszelkimi wątpliwościami, razem z polską księżniczką na Ruś przybył znaczny orszak. Część osób z otoczenia Piastówny prawdopodobnie została na Rusi, przy dworze pary książęcej. Niewykluczone, że omawiany Laszko był jedną z takich postaci⁵⁷. Z innej strony, nie można ostatecznie odrzucić i innych dróg jego pojawienia się na Rusi. Laszko mógł, na przykład, przybyć na dwór Świętopełka w składzie misji biskupa kołobrzeskiego Reinberna⁵⁸ bądź jako zwykły najemnik⁵⁹.

Podsumowując odznaczyć należy, że z dużym prawdopodobieństwem przypuścić można, że imię „Лашько” wskazuje na etniczne pochodzenie jego nosiciela i świadczy o jego polskich korzeniach. Owa osoba mogła przybyć na Ruś wraz z córką Bolesława Chrobrego, przejść na służbę do księcia ruskiego Świętopełka, związać się ze środowiskiem wyszogrodskim lub nawet zamieszkać w Wyszogrodzie. Pozostaje to jednak tylko hipotezą, gdyż ostatecznie potwierdzić ją, jak i sprostować, nie pozwala stan źródeł.

Bibliografia

Źródła drukowane:

Kronika halicko-wołyńska (Kronika Romanowiczów), wyd., wstępem i przyp. opatrz. **D. Dąbrowski, A. Jusupović** przy współpracy I. Juriewej, A. Majorowa i T. Wiłkuł, Kraków–Warszawa 2017 (Seria: *Pomniki Dziejowe Polski = Monumenta Poloniae Historica. Seria II*, t. 16).

Latopis kijowski. 1159–1198, przeł. i oprac. E. Goranin, Wrocław 1988 (Seria: *Slavica Wratislaviensia*, t. 15).

Powieść minionych lat. Najstarsza kronika kijowska, przeł. i oprac. F. Sielicki, Wrocław 2005.

Древнерусские берестяные грамоты, [w:] <http://gramoty.ru/birchbark/document/show/novgorod/615/> [dostęp: 27.06.2019].

Ипатьевская летопись, [w:] *Полное собрание русских летописей*, t. 2, Санкт-Петербург 1908.

Лаврентьевская летопись, [w:] *Полное собрание русских летописей*, t. 1, Ленинград 1926–1928.

Літопис Руський, пер. з давньорус. Л. Є. Махновця, відп. ред. О. В. Мишанич, Київ 1989.

⁵⁶ O tym szerzej, zob.: A. Poppe, *Spuścizna po Włodzimierzu Wielkim*, s. 13–15; K. Kollinger, *Polityka wschodnia Bolesława Chrobrego (992–1025)*, Wrocław 2014, s. 34–44.

⁵⁷ Takie przypuszczenie pierwszym wyraził A. Karpow, zob.: A. Ю. Карпов, *Ярослав Мудрый*, Москва 2001, s. 94.

⁵⁸ Misji Reinberga ostatnio sporo uwagi poświęcił K. Kollinger, *Polityka wschodnia Bolesława Chrobrego*, s. 45–47, 50–54, 61–153 (tam też literatura).

⁵⁹ Przykłady polskich najemników na Rusi nie są pojedyncze, zob. np.: *Ипатьевская летопись*, kol. 287, 571. В. Нагирный, *Поляки на Руси в XI–XII веках*, s. 138–139.

Новгородская первая летопись старшего и младшего изводов, Москва–Ленинград 1950.

Повесть временных лет, подг. текста, перевод и комментарии Д. С. Лихачева, Санкт-Петербург 1996.

Радзивилловская летопись, [w:] *Полное собрание русских летописей*, т. 38, Ленинград 1989.

Сказание о Борисе и Глебе, подг. текста, пер. и комм. Л. А. Дмитриева, [w:] *Библиотека литературы Древней Руси*, ред. Д. С. Лихачев, Л. А. Дмитриев, А. А. Алексеев, Н. В. Понырко, т. 1: *XI–XII века*, Санкт-Петербург 1997 (<http://lib2.pushkinskijdom.ru/tabid-4871>, dostęp: 01.03.2019).

В. Л. Янин, А. А. Зализняк, А. А. Гиппиус, *Новгородские грамоты на бересте (из раскопок 2001–2014 гг.)*, т. 12, Москва 2015.

Opracowania:

M. Bartnicki, *Elita księstwa krakowsko-sandomierskiego wobec stosunków z księstwami ruskimi w XIII w.*, [w:] *Соціум*, вип. 7, Київ 2007, s. 9–25.

D. Dąbrowski, *Genealogia Mścislawowiczów. Pierwsze pokolenia (do początku XIV w.)*, Kraków 2008.

D. Dąbrowski, *Rodowód Romanowiczów, książąt halicko-wołyńskich*, Poznań–Wrocław 2002.

Debate I. Ruthenians in Poland and Poles in Rus' in the 11th–13th centuries, [w:] *Rus' and Poland (10th–14th centuries). Publication from the 9th International Scientific Conference, Przemyśl, December 5th–8th, 2018*, ed. V. Nagirnyy, T. Pudłocki, Kraków 2019, s. 359–371 (Seria: *Colloquia Russica. Series I*, vol. 9).

A. Jusupović, *Udział elit Polski i Rusi w zawieraniu umów międzynarodowych w pierwszej połowie XIII wieku*, [w:] *Polska, Ruś i Węgry: X–XIV wiek*, red. D. Dąbrowski, A. Jusupović, T. Maresz, Kraków 2018, s. 5–88.

K. Kollinger, *Polityka wschodnia Bolesława Chrobrego (992–1025)*, Wrocław 2014.

R. Liwoch, *Importy staroruskie w Polsce. Przykłady ze zbiorów dawnych Muzeum Archeologicznego w Krakowie*, [w:] *Міста Давньої Русі*, ред. П. П. Толочко і ін., Київ 2014, s. 415–423.

R. Liwoch, *Militaria jako ślady kontaktów między Wschodem a Zachodem Europy w średniowieczu*, [w:] *Rus' and Countries of the Latin Culture (10th–16th c.)*, *Publication from the 6th International Scientific Conference, Krakow, 26th–28th December, 2015*, ed. V. Nagirnyy, Krakow 2016, s. 95–110 (Seria: *Colloquia Russica. Seria I*, vol. 6).

A. Musin, *Polska Piastów i Ruś Rurykowiczów: nieuniknioność niemożliwych porównań (niektóre uwagi do badań komparatystycznych nad średniowieczną Europą Środkowo-Wschodnią)*, [w:] *Rus' and Poland (10th–14th centuries). Publication from the 9th International Scientific Conference, Przemyśl, 5th–8th De-*

ember, 2018, ed. V. Nagirnyy and T. Pudłocki, Krakow 2019, s. 95–121 (Seria: *Colloquia Russica. Series I*, vol. 9).

W. Nagirnyj, *Polityka zagraniczna księstw ziem halickiej i wołyńskiej w latach 1198 (1199)–1264*, Kraków 2011 (Seria: *Rozprawy Komisji Wschodnioeuropejskiej PAU*, t. 12).

A. Poppe, *Spuścizna po Włodzimierzu Wielkim. Walka o tron kijowski 1015–1019*, „Kwartalnik Historyczny”, R. 102, 1995, z. 3–4, s. 3–22.

T. Skulina, *Funkcje przezwiska w systemie antropimicznym*, [w:] Skulina T., *Z przeszłości imion i nazwisk oraz dawnych form polskich*, wstęp i dobór tekstów K. Zierhoffer, Poznań 2008, s. 83–118 (Seria: *Klasycy nauki poznańskiej*, t. 25).

T. Skulina, *Staroruskie imiennictwo osobowe*, cz. 1, Wrocław–Warszawa–Kraków–Gdańsk 1973.

T. Skulina, *Staroruskie imiennictwo osobowe*, cz. 2, Wrocław–Warszawa–Kraków–Gdańsk 1974.

M. Wójtowicz, *Словарь древнерусских личных именований XI–XIV веков*, Poznań 2012.

M. Voloshchuk, *Ruthenian court of the Rurik dynasty princess in the lands of the Piast dynasty of the 11th century: the attempt of the searching and reconstruction*, „Journal of Vasył’ Stefanyk PreCarpathian National University”, vol. 5, 2018, nr 1, s. 35–45.

M. Voloshchuk, *Ruthenian-Polish matrimonial relations in the context of the inter-dynastic policy of the house of Rurik in the 11th–14th centuries: selective statistical data*, „Codrul Cosminului”, vol. 25, 2019, nr 1, s. 95–126

B. Włodarski, *Polska i Ruś: 1194–1340*, Warszawa 1966.

Л. Войтович, *Княжа доба на Русі: портрети еліти*, Біла Церква 2006.

M. Волощук, *Rutheni in Polonia XI–XIII vv.: краткие очерки проблемы*, w: *Rurikids in dynastic relations: politics, customs, culture, religion (10th–16th c.)*. Publication after 4th International Conference, Mogilno, 14th–16th November, 2013, ed. V. Nagirnyy, Krakow 2014, s. 143–153 (Seria: *Colloquia Russica. Series I*, vol. 4).

M. Волощук, *W kwestii obecności Rusinów na dworze księżnej Grzymisławy – wdowy (1227–1258) po księciu krakowsko-sandomierskim Leszku Białym*, w: *Tractu temporis. Ludzie – regiony – fakty. Księga jubileuszowa dedykowana Dr hab. Prof. UŁ Tadeuszowi Nowakowi*, red. T. Grabarczyk, A. Kowalska-Pietrzak, Łódź–Wieluń 2017, s. 25–65.

M. Волощук, *До питання присутності русинів при дворі княгині Агафії Святославівни (між 1207/1209–1247/1248) – дружини мазовецького князя Конрада*, [w:] *Inter Regnum et Ducatum. Studia ofiarowane Profesorowi Janowi Tęgowskiemu w siedemdziesiątą rocznicę urodzin*, red. P. Guzowski, M. Liedke i K. Boroda, Białystok 2018, s. 633–657.

M. Волощук, *Єпископ Кракова Procopius de Russia (1292/93–1295 pp.). Умовна етнічність та генеалогічна належність*, w: *Polska, Ruś i Węgry: X–XIV wiek*, red. D. Dąbrowski, A. Jusupović, T. Maresz, Kraków 2018, s. 99–129 (Seria: *Monografie Pra-*

cowni *Badań nad Dziejami Rusi Uniwersytetu Kazimierza Wielkiego*, t. 5).

М. Волощук, *Католицькі єпископи з династії Рюриковичів у XII–XIV століттях*, w: *Religions and beliefs of Rus' (9th–16th centuries). Publication from the 8th International Scientific Conference, Lviv, 5th–8th November, 2017*, ed. V. Nagirnyy, Krakow 2018, s. 291–302 (Seria: *Colloquia Russica. Series I*, vol. 8).

М. Волощук, *Княгиня Грифіна Ростиславівна, її польський шлюб та ймовірне руське оточення двору*, [w:] *Галичина: науковий і культурно-просвітній краєзнавчий часопис*, вип. 28, Івано-Франківськ 2016, s. 12–19.

Вторая лекция академика А. А. Зализняка о грамотах из раскопок 2010 г., 6 октября, <https://mitrius.livejournal.com/802324.html> [dostęp: 28.06.2019].

А. А. Гиппиус, *Галицкие акты XIII в. из церкви св. Пантелеймона*, [w:] *Письменность Галицко-Волынского княжества: историко-филологические исследования*, J. Komendová a kol., Olomouc 2016, s. 49–64.

А. Б. Головкин, *Древняя Русь и Польша в политических взаимоотношениях X – первой трети XIII вв.*, Киев 1988.

И. Н. Данилевский, *Древняя Русь глазами современников и потомков (IX–XII вв.)*, Москва 1999.

И. Данилевский, *Образ поляков в древнерусской домонгольской литературе*, [w:] *Rus' and Poland (10th–14th centuries). Publication from the 9th International Scientific Conference, Przemyśl, 5th–8th December, 2018*, ed. V. Nagirnyy, T. Pudłocki, Krakow 2019, s. 157–168 (Seria: *Colloquia Russica. Series I*, vol. 9).

Д. Домбровский, *Генеалогия Мстиславичей: Первые поколения (до начала XIV в.)*, пер. и вступ. слово к рус. изд. К. Ю. Ерусалимского и О. А. Остапчук, Санкт-Петербург 2015 (Seria: *Studiorum Slavicorum Orbis*, t. 10).

Н. Н. Ильин, *Летописная статья 6523 года и ее источник*, Москва 1957.

А. Ю. Карпов, *Ярослав Мудрый*, Москва 2001.

В. Корнієнко, *Документи канцелярії галицького князя Мстислава Мстиславовича на стінах церкви св. Пантелеймона*, [w:] *Галич: збірник наукових праць*, вип. 2, за ред. М. Волощука, Івано-Франківськ 2017, s. 86–104.

В. Корнієнко, *Епіграфіка скаральних пам'яток Галича (XII–XIX ст.)*, Івано-Франківськ 2018 (Seria: *Галич. Серія 2*, t. 3).

И. Линниченко, *Взаимные отношения Руси и Польши до половины XIV столетия*, ч. 1: *Русь и Польша до конца XII века*, Киев 1884.

Михеев С. М., „*Святополкъ съде в Киевъ по отци*”: *Усобица 1015–1019 годов в древнерусских и скандинавских источниках*, Москва 2009 (Seria: *Славяно-германские исследования*, t. 4).

В. Нагирный, *Поляки на Руси в XI–XII веках: перспективы использования русских летописей для изучения проблемы*, [w:] *Актуальные проблемы источниковедения: материалы V Международной научно-практической конференции к 110-летию Витебской ученой архивной комиссии, Витебск, 25–27 апреля 2019 г.*, редкол. А. Н. Дулов и М. Ф. Румянцева (отв. ред.) и др., Витебск 2019, s. 136–139.

В. Нагірний, *Проблеми історії галицько-волинських земель X–XIV століть у висвітленні польської історіографії міжвоєнного періоду (1918–1939)*, [w:] *Княжа доба*, т. 3, Львів, 2010, s. 331–362.

В. Петегірич, *Битва під Ярославом 1245 року: археологічний коментар до літописної розповіді*, [w:] *Przemysł i ziemia przemyska w strefie wpływów ruskich*, V. Nagirnyy, T. Pudłocki, Kraków 2013, s. 113–124 (Seria: *Colloquia Russica. Series II*, vol. 1).

В. Слободян, А. Гусак, *Образок з життя на зламі XII–XIII ст. зі стін храму святого Пантелеймона поблизу Галича*, [w:] *Галич: збірник наукових праць*, вип. 2, за ред. М. Волощука, Івано-Франківськ 2017, s. 105–113.

Н. М. Тупиков, *Словарь древне-русскихъ личныхъ собственныхъ именъ*, Санкт-Петербург 1903.

А. Федорук, *Ярославська битва 1245 року: реконструкція вирішального зіткнення у боротьбі за „галицьку спадщину”*, [w:] *Przemysł i ziemia przemyska w strefie wpływów ruskich*, red. V. Nagirnyy, T. Pudłocki, Kraków 2013, s. 125–144 (Seria: *Colloquia Russica. Series II*, vol. 1).